

Sygn. akt I NWW 7/21

POSTANOWIENIE

Dnia 11 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Sadowski

w sprawie z powództwa P. G.

przeciwko T. S.A. z siedzibą w W.

o ochronę dóbr osobistych,

w przedmiocie wniosku o wyłączenie Sędziego Sądu Okręgowego w Ł. D. Z. od rozpoznania sprawy, sygn. akt XII C (...),

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 11 maja 2021 r.,

stwierdza swoją niewłaściwość i przekazuje wniosek do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Ł., jako sądowi właściwemu.

UZASADNIENIE

P. G., działając przez fachowego pełnomocnika, na podstawie art. 49 § 1 k.p.c. wniósł o wyłączenie sędziego referenta Sędziego Sądu Okręgowego w Ł. D.Z. od orzekania w sprawie XII C (...) (z powództwa wnioskodawcy przeciwko T. S.A. o ochronę dóbr osobistych), albowiem - z uwagi na działalność publiczną powoda - istnieją okoliczności mogące wzbudzać uzasadnione wątpliwości co do bezstronności sędziego D. Z.

W uzasadnieniu wnioskodawca wskazał, że zgodnie z uchwałą składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. (BSAI-4110-1/20) gdy w składzie sądu bierze udział osoba udział osoba powołana na urząd sędziego w sądzie powszechnym albo wojskowym na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r.

o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2018, poz. 3), może zachodzić jego nienależyta obsada w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., jeżeli wadliwość procesu powoływania prowadzi, w konkretnych okolicznościach, do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Sąd Najwyższy w pkt 42 uzasadnienia ww. uchwały stwierdził wprost, że „opisana wadliwość procedury wskazywania kandydatów na urząd sędziego przez Krajową Radę Sądownictwa ma charakter strukturalny, powodując, iż organ ten nie może prawidłowo wykonywać swoich konstytucyjnych funkcji.”.

Wnioskodawca podniósł, że Sędzia D. Z. została powołana na urząd sędziego Sądu Okręgowego w Ł. postanowieniem Prezydenta RP z dnia 26 maja 2020 r. na podstawie uchwały Krajowej Rady Sądownictwa z dnia 28 stycznia 2020 r. (nr [...] /2020), czyli organu ukształtowanego trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2018, poz. 3).

Pomimo odroczenia przez organ samorządu sędziowskiego - Zgromadzenie Przedstawicieli Sędziów Apelacji (...) opiniowania kandydatów na wolne stanowiska sędziowskie apelacji (...) do czasu rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy zagadnienia, czy Krajowa Rada Sądownictwa spełnia warunki niezależności od władzy politycznej, kandydująca na wolne miejsce w Sądzie Okręgowym sędzia D.Z. nie wycofała się z konkursu. Co więcej na zmianę stanowiska sędzi D.Z. nie wpłynęło także wydanie przez Sąd Najwyższy uchwały składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. (BSA I-4110-1/20), w której przesądzono w sposób jednoznaczny, że Krajowa Rada Sądownictwa w składzie ukształtowanym na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2018, poz. 3) nie jest organem niezależnym od władzy politycznej.

Wśród kryteriów badania czy skład sądu z udziałem sędziego powołanego w w/w sposób może prowadzić do nieważności postępowania Sąd Najwyższy

wymienił między innymi stosunek samego sędziego do niekonstytucyjnych działań organów władzy wykonawczej wobec sądów, w tym Sądu Najwyższego czy akceptacji utraty przez Krajową Radę Sądownictwa przymiotu niezależności. W odniesieniu do sędzi D. Z. tego rodzaju akceptujące stanowisko wobec niekonstytucyjnych działań władzy wykonawczej wobec sądów można wywieść już z samego zgłoszenia się i udziału w konkursie na wolne stanowisko sędziego sądu okręgowego w Sądzie Okręgowym, ogłoszonym obwieszczeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 lipca 2019 r. (MP 2019, poz. 698).

Sędzia D.Z. przyjęła nominację na stanowisko sędziego sądu okręgowego na podstawie uchwały Krajowej Rady Sądownictwa wydanej 5 dni (28 stycznia 2020 r.) po w/w uchwale składu połączonych Izb Sądu Najwyższego. Od momentu wydania uchwały połączonych Izb Sądu Najwyższego w dniu 23 stycznia 2020 r. nikt nie mógł mieć wątpliwości co do rzeczywistego charakteru Krajowej Rady Sądownictwa, a w szczególności jej wadliwego powołania i braku przymiotu niezależności od czynników politycznych. Dotyczy to zwłaszcza osób uczestniczących w konkursach na wolne stanowiska sędziowskie.

Wnioskodawca podkreślił, że od samego początku (to jest od uchwalenia ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw) jako aktywny członek Stowarzyszenia Sędziów Polskich „I.” (pełniący od 19 kwietnia 2019 r. funkcję wiceprezesa oddziału (...) Stowarzyszenia) w wypowiedziach publicznych zajmował jednoznacznie krytyczne stanowisko wobec sposobu wyłonienia składu obecnej KRS i sposobu jej działania, w szczególności zaś kwestionował ważność nominacji sędziowskich sędziów wyłonionych w konkursach przeprowadzonych przez Krajową Radę Sądownictwa po zmianie ustawy ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. Wnioskodawca wymienił publikacje i wypowiedzi, w których krytycznie odnosił się do tzw. neo-KRS.

Wnioskodawca podkreślił, że wypowiedzi publiczne i artykuły oraz jego działalność publiczna, w szczególności w Stowarzyszeniu „I.”, oparte na krytyce Krajowej Rady Sądownictwa powołanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r., a także sędziów desygnowanych w konkursach przeprowadzonych przez Krajową Radę Sądownictwa mogą być podstawą wątpliwości co do bezstronności Sędzi D.Z. w sprawie niniejszej. Wnioskodawca w swej działalności publicznej ostro,

nie przebierając w słowach krytykował ciało, które desygnowało Sędzię D.Z. na urząd Sędziego Sądu Okręgowego w Ł., a także w ostry sposób krytykował innych sędziów biorących udział w konkursach przeprowadzonych przez neo-KRS. Wnioskodawca stwierdził, że zasady doświadczenia życiowego wskazują, że istnieje prawdopodobieństwo tego, że na skutek działań, wypowiedzi i zachowań wnioskodawcy w stosunku do Krajowej Rady Sądownictwa, Sędzia D.Z. mogłaby być uprzedzona wobec wnioskodawcy, a to już rodzi wątpliwości co do jej bezstronności w tej konkretnej sprawie.

Na poparcie swojego stanowiska wnioskodawca przywołał treść postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2017 r., sygn. II UO 1/17, w którym Sąd Najwyższy stwierdził, że orzeczenie o wyłączeniu sędziego staje się niezbędne, gdy strona ma chociażby subiektywną, ale uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego, a celem instytucji wyłączenia sędziego jest zapewnienie sprawowania wymiaru sprawiedliwości w warunkach optymalnych, wyłączających jakiegokolwiek wątpliwości co do bezstronności sędziego. W postanowieniu tym Sąd Najwyższy stwierdził, że Znaczącą rolę przy wyłączeniu sędziego odgrywa także aspekt społecznego odbioru. Chodzi w tym przypadku o wyeliminowanie sytuacji, która w społecznym odbiorze mogłaby wywołać wątpliwości co do bezstronności sędziego. Taka sytuacja ma miejsce w sprawie niniejszej. Okoliczności rodzące wątpliwość co do bezstronności sędziego nie muszą mieć charakteru obiektywnego, a wystarczy, że przekonanie takie było subiektywne, acz uzasadnione. W ocenie wnioskodawcy, w niniejszej sprawie istnieje uzasadnione przekonanie, że na skutek jego działalności, wypowiedzi publicznych i publicznej krytyki zarówno Krajowej Rady Sądownictwa, jak i sędziów powołanych na stanowiska przy jej udziale, u stron postępowania, ale także w opinii publicznej może rodzić się uzasadnione przekonanie, że Sędzia Sądu Okręgowego D.Z. może być wobec wnioskodawcy uprzedzona, a tym samym powstają wątpliwości co do jej bezstronności.

Wnioskodawca podniósł, że wniosek o wyłączenie sędziego (art. 49 k.p.c.) służy uniknięciu sytuacji, które mogłyby postawić sędziego (z przyczyn przez niego niezawinionych, a nawet od niego niezależnych) pod prężeniem kierowanych pod jego adresem nieuzasadnionych zarzutów o brak bezstronności.

W okolicznościach niniejszej sprawy, w sytuacji publicznych wypowiedzi wnioskodawcy odnośnie Krajowej Rady Sądownictwa, a także faktu, że stroną pozwaną jest T. SA., spółka Skarbu Państwa, związana ściśle z władzą wykonawczą, dla dobra wymiaru sprawiedliwości zasadnym jest wyłączenie sędziego D.Z. od rozstrzygania niniejszej sprawy.

Wnioskodawca podkreślił, że podstawą wniosku o wyłączenie sędzi D.Z. od rozstrzygania w niniejszej sprawie nie jest sam fakt powołania jej na stanowisko przy udziale Krajowej Rady Sądownictwa po zmianie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r., lecz okoliczności wzbudzające uzasadnione wątpliwości co do bezstronności sędziego, wynikające z działalności społecznej wnioskodawcy i jego publicznych wypowiedzi. To na skutek krytyki, często ostrej Krajowej Rady Sądownictwa oraz sędziów powołanych na urząd przy jej udziale, wyrażanej publicznie przez wnioskodawcę, powstało uzasadnione przekonanie o możliwym uprzedzeniu Sędzi D.Z. wobec Powoda w sprawie przeciwko T. SA., a co za tym idzie uzasadniona wątpliwość co do jej bezstronności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy stwierdził swoją niewłaściwość i przekazał wniosek do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Ł., jako sądowi właściwemu.

Zgodnie z art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2019, poz. 825 ze zm., dalej: u.SN), do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych należy rozpoznawanie wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma się toczyć postępowanie, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Sąd rozpoznający sprawę przekazuje niezwłocznie wniosek Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych celem nadania mu dalszego biegu na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Przekazanie wniosku Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych nie wstrzymuje biegu toczącego się postępowania. Wobec braku regulacji szczególnej, do wniosków dotyczących wyłączenia sędziego, o których mowa w art. 26 § 2 u.SN, złożonych w postępowaniu cywilnym znajdują odpowiednie

zastosowanie przepisy ogólne k.p.c., regulujące instytucję wyłączenia sędziego (art. 48 i n. k.p.c.).

Przepis art. 48 § 1 k.p.c. przewiduje wyłączenie sędziego z mocy prawa (*iudex inhabilis*). Zgodnie natomiast z art. 49 § 1 k.p.k. sędzia ulega wyłączeniu, jeśli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w sprawie. Zaistnienie powyższych okoliczności w konkretnej sprawie może wywoływać podejrzenie co do sposobu sprawowania urzędu przez sędziego. Wobec czego zasadnym jest wyeliminowanie zarówno wątpliwości stron jak i wątpliwości samego sędziego, aby rozstrzygnięcie było postrzegane jako w pełni bezstronne.

W postanowieniu z 20 stycznia 2020 r., I NWW 97/20 Sąd Najwyższy wskazał, że instytucja wyłączenia sędziego przewidziana w art. 49 § 1 k.p.k. pozostaje w relacji do art. 26 § 2 u.SN. Pierwszy z powołanych przepisów stanowi podstawę prawną wystąpienia przez stronę z wnioskiem o wyłączenie sędziego, drugi zaś powierza Sądowi Najwyższemu rozpoznanie takiego wniosku w sytuacji, w której obejmuje on m.in. zarzut braku niezawisłości sędziego. Ponieważ jednak okoliczności wywołujących uzasadnione wątpliwości co do bezstronnego osądzenia danej sprawy nie można całkowicie i w pełni utożsamiać z kategorią niezawisłości sędziowskiej, którą posługuje się art. 26 § 2 u.SN, stąd też ewentualna ocena wniosku o wyłączenie sędziego, przedłożonego przy rozpatrywaniu konkretnej sprawy na podstawie art. 26 § 2 u.SN, jako pozostającego w zakresie kognicji Sądu Najwyższego, musi się wiązać z ustaleniem, czy wniosek ten zawiera konkretny zarzut braku niezawisłości sędziego lub niezależności sądu. Chodzi tu o wykazanie istnienia takiej przeszkody odnoszącej się do sprawowanego urzędu, która wyłączałaby możliwość zachowania standardu niezawisłości i niezależności (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Istotne jest przy tym, aby taki zarzut nie obejmował ustalenia lub oceny zgodności z prawem powołania sędziego lub jego umocowania do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości (zob. wyrok TK z 4 marca 2020 r., P 22/19, OTK-A 2020, poz. 31). Taki wniosek bowiem, jako wykraczający poza zakres kognicji Sądu Najwyższego i sprzeczny z art. 29 § 3 u.SN, pozostawia się bez rozpoznania na podstawie art. 26 § 3 u.SN.

Niezawisłość sędziowska obejmuje kilka elementów: bezstronność w stosunku do uczestników postępowania, niezależność wobec organów (instytucji) pozasądowych, samodzielność sędziego wobec władz i innych organów sądowych, niezależność od wpływu czynników politycznych, zwłaszcza partii politycznych, wewnętrzna niezależność sędziego (zob. wyroki TK: z 27 stycznia 1999 r., K 1/98, OTK 1999, nr 1, poz. 3; z 14 października 2015 r., Kp 1/15, OTK-A 2015, nr 9, poz. 147). Artykuł 45 ust. 1 Konstytucji odnosi niezależność i niezawisłość do sądu, natomiast inne przepisy Konstytucji odnoszą cechę niezależności do sądów, a cechę niezawisłości - do sędziów. Niezależność, niezawisłość i bezstronność sądu i sędziego pozostają ze sobą w ścisłym związku. Trybunał Konstytucyjny, wyjaśniając znaczenie pojęcia niezależnego sądu, przypominał, że „niezależność sądów zakłada przede wszystkim oddzielenie organizacyjne i funkcjonalne sądownictwa od organów innych władz, tak aby zapewnić sądom pełną samodzielność w zakresie rozpoznawania spraw i orzekania”. Z kolei niezawisłość polega na tym, że „sędzia działa wyłącznie w oparciu o prawo, zgodnie ze swoim sumieniem i wewnętrznym przekonaniem” (wyroki: z 14 kwietnia 1999 r., K 8/99, OTK-ZU 1999, nr 3, poz. 41, i z 27 stycznia 1999 r., K 1/98, OTK-ZU 1999, nr 1, poz. 3.).

W postanowieniu z 20 września 2020 r., I NWW 62/20, Sąd Najwyższy wskazał na standardy prawa europejskiego stanowiące gwarancję niezawisłości, tj. istnienie zasad - w szczególności co do składu organu, mianowania, okresu trwania kadencji oraz powodów wstrzymywania się od głosu, wyłączenia i odwołania jego członków - pozwalających wykluczyć, w przekonaniu podmiotów prawa, wszelką uzasadnioną wątpliwość co do niezależności tego organu od czynników zewnętrznych oraz co do jego neutralności w odniesieniu do sprzecznych ze sobą interesów (zob. wyrok TSUE z 9 października 2014 r., C-222/13, pkt 32; wyrok TSUE z 21 stycznia 2020 r., Banco de Santander, C-274/14, pkt 63 i przytoczone tam orzecznictwo). Zgodnie z orzecznictwem TSUE pojęcie „niezawisłości” obejmuje dwa aspekty: o charakterze zewnętrznym oraz o charakterze wewnętrznym. Pierwszy z nich wymaga, aby dany organ wypełniał swoje zadania w pełni autonomicznie, nie podlegając żadnej hierarchii służbowej ani nie będąc podporządkowanym komukolwiek i nie otrzymując nakazów

czy wytycznych z jakiegokolwiek źródła, a tym samym będąc chronionym przed ingerencją i naciskami zewnętrznymi mogącymi zagrozić niezależności osądu jego członków i wpływać na ich rozstrzygnięcia (zob. wyrok TSUE z 27 lutego 2018 r., Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, pkt 44 i przytoczone tam orzecznictwo). Drugi aspekt łączy się z pojęciem „bezstronności” i dotyczy jednakowego dystansu do stron sporu i właściwych im interesów w odniesieniu do jego przedmiotu. Aspekt ten wymaga poszanowania obiektywizmu i braku wszelkiego interesu w rozstrzygnięciu sporu poza ścisłym stosowaniem przepisu prawa (zob. wyroki TSUE: z 16 lutego 2017 r., Margarit Panicello, C-503/15, i przytoczone tam orzecznictwo).

Polski ustawodawca w ramach postępowania sądowego wyodrębnił tryb wyłączenia sędziego od orzekania w sprawie z uwagi na brak bezstronności oraz tryb wyłączenia sędziego od orzekania w sprawie z uwagi na brak niezawisłości i niezależności. Zarówno w literaturze jak i w orzecznictwie podkreśla się, że pojęcia te nie są rozłączne i pozostają ze sobą w ścisłym związku, wyznaczając gwarancje prawa do sądu w demokratycznym państwie prawnym (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności). Jednakże okoliczności dotyczące bezstronności sądu stanowią podstawę rozpoznania wniosku o wyłączenie sędziego od orzekania na podstawie art. 49 § 1 k.p.c. przed sądem, w którym toczy się postępowanie. Natomiast okoliczności uzasadniające brak niezawisłości lub niezależności stanowią podstawę orzekania przez Sąd Najwyższy (art. 26 § 2 u.SN).

W dalszej kolejności wskazać należy, że „[p]rawidłowo skonstruowany wniosek o wyłączenie, formułujący zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego w rozumieniu art. 26 § 2 u.SN, powinien konkretnie wskazywać, w jaki sposób procedura powołania na urząd sędziego wpłynęła negatywnie na brak niezależności sądu lub brak niezawisłości sędziego. Wniosek o wyłączenie nie może się opierać wyłącznie na samej ocenie samego sposobu powołania organu, jakim jest Krajowa Rada Sądownictwa, ale musi obejmować również ocenę sposobu, w jaki wspomniany organ wypełnia swoje konstytucyjne zadania i kompetencje - co wynika wyraźnie z (...) wyroku Wielkiej Izby TSUE

z 19 listopada 2019 r., pkt 142-144.” (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 listopada 2020 r., I NWW 64/20).

Z treści przedmiotowego wniosku wynika, że wnioskodawca upatruje subiektywne poczucie braku bezstronności sędziego referenta w powołaniu sędziego na urząd z udziałem tzw. neo-KRS o tyle, że sam działając w ramach Stowarzyszenia Sędziów „I.” wypowiadał się bardzo krytycznie zarówno o zmianach legislacyjnych, w wyniku których powołana została tzw. neo-KRS, a w konsekwencji także o procedurze nominacyjnej sędziów, w której brała udział tzw. neo-KRS i statusie sędziów powołanych w wyniku tak przeprowadzonego postępowania nominacyjnego. Wnioskodawca, przywołując we wniosku okoliczności podjęcia uchwały Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r. (BSA I-4110-1/20), powiązał je z procedurą nominacyjną sędziego referenta, wykazując, że działalność w ramach stowarzyszenia dotyczyła bezpośrednio także sędziego referenta. Wnioskodawca nie podniósł zarzutu nieważności postępowania tudzież zależności sędziego od władzy wykonawczej, wynikającego wyłącznie z przebiegu postępowania nominacyjnego. Wobec powyższego wniosek nie spełnia przesłanek z art. 26 § 2 u.SN.

Podkreślić należy, że to wnioskodawca zakreśla w piśmie procesowym ramy prawne w ramach których Sąd może wniosek rozpoznać. Wnioskodawca nie podniósł zarzutu braku niezależności sądu ani niezawisłości sędziego z uwagi na przebieg procedury nominacyjnej sędziego referenta. W ocenie wnioskodawcy sędzia referent może nie być bezstronny, wyłącznie z uwagi na swoją działalność publiczną, odnoszącą się wprost do działania tzw. neo-KRS i oceny sędziów przystępujących do konkursów z udziałem tzw. neo-KRS. Działalność ta w subiektywnym odczuciu wnioskodawcy, może mieć wpływ na ocenę bezstronności sędzi referent, która awansowała właśnie w wyniku krytykowanej przez wnioskodawcę procedury nominacyjnej. Tak sformułowanych zarzutów nie można ze sobą utożsamiać. Sąd Najwyższy dostrzegł wyjątkowość sytuacji wnioskodawcy, na kanwie której przyjął, że przedmiotowy wniosek został sformułowany prawidłowo, jako oparty na przesłankach określonych w art. 49 § 1 k.p.c. Wniosek ten nie stanowi obejścia prawa, tj. art. 26 § 2 u.SN, mimo iż może skutkować koniecznością wyłączenia od orzekania sędziego powołanego w wyniku

procedury nominacyjnej przeprowadzonej w oparciu o przepisy ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2018, poz. 3). Okoliczności niniejszej sprawy uzasadniają jej szczególne rozstrzygnięcie. Działalność publiczna wnioskodawcy nie może skutkować pozbawieniem prawa do sądu.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy stwierdził swoją niewłaściwość i przekazał wniosek P. G. z 31 grudnia 2020 r. Sądowi Okręgowemu w Ł., jako sądowi właściwemu.